

רשימת מידות, שיעורים ומשקלות בהלכה

ערך זה זקוק לעריכה: ייתכן שהערך סובל מבעיות ניסוח, סגנון טעון שיפור או צורך בהגהה, או שיש לעצב אותו, או מפגמים טכניים כגון מיעוט קישורים פנימיים.

אתם מוזמנים לסייע ולתקן את הבעיות, אך אנא אל תורידו את ההודעה כל עוד לא תוקן הדף. אם אתם סבורים כי אין בדף בעיה, ניתן לציין זאת בדף השיחה.

עריכה

מידות, שיעורים ומשקלות משמשים בתחומים **הלכתיים** רבים. מהם שיעורי **נפח** שהשימוש בהם נוגע בעיקר לאיסורי אכילה כגון אכילת **מאכלים אסורים** (נקראים גם "מאכלות אסורות"), ולמצוות שבאכילה כגון אכילת **מצה** ו**מרור** ב**פסח** ומהם מידות **אורך** ו**רוחב** הנוגעות לדיני מחיצה ולמדידת מרחקים ועוד.

בעקבות סתירות בחישוב המידות, ישנה מחלוקת בספרי **האחרונים**, בחישוב המידות על פי שיעורי זמננו. ידועות בעיקר שתי שיטות בחישוב המידות, שיטת **החזון איש** המחמירה (המבוססת על שיטת **הנודע ביהודה**), ושיטת רבי **חיים נאה** המקילה.

יש שנהגו למעשה להחמיר כדעת **החזון איש** בהלכות הנוגעים בדיני תורה, ובדיני **דרבנן** להקל כדעת רבי **חיים נאה**. אבל יש לפעמים דווקא חומרה בשיטת רבי **חיים נאה**, למשל באכילה ביום כיפור שהגר"ח נאה מצמצם את השיעור שניתן לאכול בבת אחת למי שמותר לאכול בשיעורים. וכן בהוצאה בשבת, זה מקטין את השיעור ממנו חייבים מהתורה. וכהנה רבות. אמנם ישנם דעות נוספות איך יש לנהוג למעשה.

יש לציין כי אף **החזון איש** סובר כי יש לנהוג כשיטתו רק מספק, ולחומרה, אבל כשיטת **החזון איש** היא לקולא, יש לנהוג כשיטת רבי **חיים נאה**.

תוכן עניינים	
1	רקע
2	מידות אורך
3	פירוט והרחבה על מידות האורך
4	מידות נפח
5	פירוט והרחבה על מידות הנפח
6	מידות משקל
7	פירוט והרחבה על המשקלות
8	מידות זמן
9	מידות שטח
10	ראו גם
11	לקריאה נוספת
12	קישורים חיצוניים
13	הערות שוליים

רקע [עריכת קוד מקור | עריכה]

ישנן דעות שונות בחישוב המידות בשיעורי זמננו, מחלוקת זו מבוססת על דברי הרב **יחזקאל לנדא** בספרו **הנודע ביהודה**, שמצא סתירה בחישובים בין שיעור **האורך** של **האגודלים** לשיעור **הנפח** של **הזיתים** וה**ביצים**. לדוגמה, **בתלמוד בבלי** נזכר כי ניתן למדוד את הגודל של המינימום הנצרך לכשרותו של **מקוה** באחד משני האופנים: האחד, שיעור אורך - **אמה** על אמה ברום שלוש אמות. והשני, שיעור נפח - ארבעים **סאה**. שני שיעורים אלו מוכרחים להיות תואמים. אולם בחישוב הדבר, נמצא ששתי צורות מדידה אלה אינם מסתדרים. על מנת להגיע למדידה מדויקת - נחלק את האמה לטפחים, ואת הטפח לאגודלים. בכל אמה יש שישה טפחים, ובכל טפח יש ארבעה אגודלים. זאת אומרת, שבאמה יש עשרים וארבעה אגודלים. אגודל ממוצע, על פי בדיקה שערך הנודע ביהודה, הוא 2.4 ס"מ. אם נחשב את הנפח של מקוה כזה, נחלק לארבעים - נגיע לשיעור של סאה. נחלק את התוצאה במאתיים שמונים ושמונה ונגיע לשיעור כזית. אולם זה יוצא בדיוק פי שניים מגודל זית ממוצע בן ימינו. הנודע ביהודה הסיק מכך שהזיתים בימינו התקטנו בחצי ממה שהיו בזמן **חז"ל**. לדעת רבי **חיים נאה** המדידה של שיעור האגודלים שעשה הנודע ביהודה אינה נכונה, אלא שיעורם הוא 2 ס"מ, ולא 2.4 ס"מ.

כאמור, בעקבות שאלתו של הנודע ביהודה, ישנם כיום שתי שיטות עיקריות בשיעור המידות:

- **שיטת רב אברהם חיים נאה** (הגר"ח נאה) - מבוססת על שיטת הרמב"ם שאחריו נמשכו שאר הפוסקים הספרדים, כולל מרן השולחן ערוך והגאון החיד"א, מנהג ירושלים ו"מנהג העולם" בלשון המשנה ברורה^[1]. הרמב"ם הציג את שיעורי הנפח ביחידות של מטבע הדירה, והרב חיים נאה מצא שמשקלו הוא 3.2 גרם, ומשתיקת הפוסקים הסיק שזה היה משקלו גם בזמן הרמב"ם (שיעורי תורה, סימן א', סעיף ג). גם הרב עובדיה יוסף מצדד בשיטה זו, אם כי לדבריו שיעור הדירה הוא 3 גרם בדיוק.
 - **שיטת החזון איש** - מבוססת על מדידת הנודע ביהודה לשיעור הרביעית^[2], על פי התחשיב של הגמרא^[3] המבוסס על שיעור האצבע מתוך הנחה שהיא נמדדת ברוחב, ולפי מדידת החזון איש שיעורה הוא 2.4 סנטימטרים. ההפרש של 20% בשיעור האורך משמעותו כמעט הכפלה של מידות הנפח, ומכאן הסיק הנודע ביהודה שהביצים קטנו למחצית מגודלן בזמן חז"ל, ויש להניח שהביצים בגודל כפול לשם חישוב השיעורים. הורו כדבריו החתם סופר^[4], הגר"א^[5], רבי חיים מוולוז'ין^[6] ועוד מספר קהילות בגולה^[7] וכן נוהג הרב חיים קניבסקי.
- ישנה שיטה נוספת, פחות מקובלת שמכונה **שיטת הדירה הקטן** (כפי שמופיעה בטבלאות וההגדרות להלן) - מתבססת על התאמת שיעור שיטת רב חיים נאה לכך שמטבעות הדירה הקדומים שנמצאו הם קטנים יותר ומשקלם כ-2.8 גרם^[8] ולפיכך יש להפחית 5% ממידות האורך של הגר"ח נאה.
- ברשימות שלהלן, המידות ממוינות לפי גודלן, מהקטנה לגדולה (וכשיש מחלוקת - על פי הפסיקה המקובלת). למידות המסומנות בכוכבית בטבלה ישנן גרסאות שונות (או מחלוקות בפירושן) המובאות בפירוט לאחר הטבלה. ב"הגדרה הלכתית על פי יחידה אחרת" - הערך ראשון הוא מגדיר עיקרי והשאר מגדירים משניים/נגזרים, או, קירובים מדויקים מקובלים.

מידות אורך [עריכת קוד מקור | עריכה]

היחידה הבסיסית של האורך היא **אצבע**, והיא המגדירה את יתר היחידות.

ערך ביחידה המטרית			הגדרה הלכתית על פי יחידה אחרת	שם המידה
דרהם קטן	חזון אי"ש	רב חיים נאה		
1.9 ס"מ	2.4 ס"מ	2 ס"מ	(יחידה בסיסית)	אצבע, אגודל
7.6 ס"מ	9.6 ס"מ	8 ס"מ	4 אצבעות	טפח (טפחא), פשך
7.6 ס"מ	9.6 ס"מ	8 ס"מ	טפח	סיט*
22.8 ס"מ	28.8 ס"מ	24 ס"מ	1/2 אמה	זרת (זרתא)
45.6 ס"מ	57.6 ס"מ	48 ס"מ	6 טפחים	אמה, גומד, גרמידא*
121.6 מטר	153.6 מטר	128 מטר	$\frac{2}{15}$ מיל = $\frac{266}{3}$ אמה	ריס
912 מטר	1152 מטר	960 מטר	2000 אמה = 7.5 ריס	מיל
3648 מטר	4608 מטר	3.84 ק"מ	4 מיל = 30 ריס = 8000 אמה	פרסה (פרסא)

פירוט והרחבה על מידות האורך [עריכת קוד מקור | עריכה]

אצבע, אגודל [עריכת קוד מקור | עריכה]

אצבע ואגודל, הן מידות תנאיות. המשמעות התאורטית המקובלת: רוחב אצבעו של אדם בינוני בחלק הרחב מעל הפרק האמצעי של האגודל. לפי **אברהם יהודה גרינפלד** (פרופסור לפיזיקה) המדידה נעשית כשהאגודל נוטה על צידו ולא על פניו. משמע בעובי אצבעו של אדם בינוני - במקום הרחב ביותר בעובי האגודל^[9].

שיטה נוספת לחישוב: 7 גרגרי **שעורה** בינוניים הדחוקים זה בצד זה, או, אורך 2 גרגרי שעורה זה אחר זה שלא בדוחק. הגדרות אלו עם שעורה של ימינו תואמות את השיטה שקובעת את מידת האצבע ל-1.9 ס"מ. ואם אלו גרגרי שעורה גדולים - 2 ס"מ^[10].

שימוש הלכתי לדוגמה [עריכת קוד מקור | עריכה]

אורך חוטי **הציצית**. יש אומרים 4 אגודלים ויש אומרים 12 אגודלים.

טפח [עריכת קוד מקור | עריכה]

טפח (טפחא), פשך – מידה מקראית. בציווי על בניית **שולחן לחם הפנים** שבמשכן נצטווה **משה** "ועשית לו מסגרת טפח סביב" (שמות, כ"ה, כ"ה). בארמית לעיתים מכונה 'טפחא', ולעיתים (נדירות) 'פשך'.

משמעות תאורטית [עריכת קוד מקור | עריכה]

רוחב אגרוף קמוץ.

הגדרה הלכתית [עריכת קוד מקור | עריכה]

4 אצבעות.

שימושים הלכתיים לדוגמה [עריכת קוד מקור | עריכה]

- למצוות נטילת **ארבעת המינים** בסוכות: אורך ערבה והדס מינימלי - **3 טפחים**; אורך לולב מינימלי - **4 טפחים**.
- רוחב מינימלי של **סוכה** - **7 טפחים**; גובה סוכה מינימלי - **10 טפחים**.

סיט [עריכת קוד מקור | עריכה]

ערך מורחב – **סיט (יחידת מידה)**

מידה **תנאית**. בשימוש למדידות הקשורות בבגדים ואריגים (**אריגה**, **טוויה**, **תפירה**, **צביעה** וכיוצא בזה). מובאת בווריאציות שונות "רוחב הסיט", "מלוא רוחב הסיט", "מלוא הסיט".

משמעות תאורטית [עריכת קוד מקור | עריכה]

רוחב מתיחה מסוימת באזור היד; על פי המקובל - המרחק שבין **האצבע** ל**אמה** כשהן פשוקות, או בין האגודל לאצבע כשהן מתוחות. כך היה מקובל למדוד צורכי תפירה בתקופה ההיא.

בהלכה משמשת גם המידה 'מלוא רוחב הסיט כפול', שיעורו הוא כפול ממידת הסיט הרגילה.

הגדרה הלכתית [עריכת קוד מקור | עריכה]

ההגדרה המקובלת - המרחק שבין האצבע לאמה או בין האגודל לאצבע, במתיחה מקסימלית,

יש מחכמי ישראל המבדילים בין הווריאציות השונות וקובעים ש'רוחב הסיט' ו'מלוא רוחב הסיט' הוא כמקובל, אך 'מלוא הסיט' הוא שיעור שישיית זרת שהוא 2 אצבעות (חלק מה**גאונים** וה**רמב"ם**), או שיעור שליש זרת שהוא 4 אצבעות (גאונים אחרים).

שימושים הלכתיים לדוגמה [עריכת קוד מקור | עריכה]

- גוזז צמר בשבת חייב חטאת אם גזז כמות צמר שאפשר לטוות ממנה חוט שארכו לפחות **פעמיים רוחב הסיט**.
- אורג שני חוטים בשבת חייב חטאת אם ארג **כמלוא הסיט**.

זרת (זרתא) [עריכת קוד מקור | עריכה]

ערך מורחב – **זרת (יחידת מידה)**

מידה מקראית (מידות החושן: "זרת אורכו זרת רוחבו" (שמות, ל"ט, ט')).

'זרתא' הוא שמה הארמי של מידה זו, כפי שמופיע לעיתים ב**תלמוד**.

משמעות תאורטית [עריכת קוד מקור | עריכה]

המרחק בין האגודל לזרת במתיחת יד מקסימלית. אפשרות נוספת: האמה היא הארוכה באצבעות והזרת היא הקצרה, על כן מידת 'זרת' נקבעה להיות חצי ממידת ה'אמה'.

הגדרה הלכתית [עריכת קוד מקור | עריכה]

חצי 'אמה' ('אמה בת ששה טפחים').

שימוש הלכתי לדוגמה [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידות החושן - "זרת אורכו וזרת רוחבו" (שמות, ל"ט, ט').

אמה, גומד, גרמידא [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **אמה (מידת אורך)**

מידה מקראית (בציווי ה' לנח על מעשה התיבה: "שלש מאות אמה ארך התבה, חמשים אמה רחבה, ושלשים אמה קומתה" (בראשית, ו', ט"ו)).

אף השם גומד (**גומד** בוויקימילון) הוא מקראי ("וַיַּעַשׂ לוֹ אֹהֶל חֹרֵב וְלָהּ שְׁנֵי פִיּוֹת, גֹּמֵד אֶרְכָּהּ" (שופטים, ג', ט"ז)).
'גרמידא' הוא שמה הארמי של מידה זו, כפי שמופיע (לעיתים נדירות) בתלמוד.

משמעות תאורטית [עריכת קוד מקור | עריכה]

אורך ידו של אדם בינוני מהמרפק ועד לקצה האצבע אמה.

הגדרה הלכתית [עריכת קוד מקור | עריכה]

אמה רגילה - 6 טפחים. ישנן 2 וריאציות על האמה הרגילה: 'אמה שוחקת' ו'אמה עצבה'; כאשר משמעות 'שוחקת' - מרווחת, ומשמעות 'עצבה' - מצומצמת. האופן שבו מעריכים אמה הוא בהנחת ששה אגרופים קמוצים זה בצמידות לזה; האופן שבו מעריכים אמה שוחקת הוא בהרפייתם שלא יהיו צמודים, והאופן שבו מעריכים אמה עצבה הוא בהצמדת האגרופים בדחיקה. שיעור הסטייה של האמה השוחקת והאמה העצבה מהאמה הרגילה הוא בין 1 ס"מ ל-2 ס"מ בערך. בנוסף לאמה הרגילה, ישנה 'אמה בת חמישה טפחים' שאורכה (כפי שמובן משמה) הוא 5 טפחים, מה שמעניק לאמה הרגילה את הכינוי 'אמה בת ששה טפחים'. להלכה: רק האמות שנזכרות בציווי התורה על כלי המשכן (שלחן לחם הפנים וכדומה) ועל מידות המזבח נמדדות ב-5 טפחים; כל יתר האמות ההלכתיות בכל התורה נמדדות באמה בת ששה טפחים.

שימושים הלכתיים לדוגמה [עריכת קוד מקור | עריכה]

- גובה **סוכה** מקסימלי - 20 אמה.
- מידות שלחן **לחם הפנים** - "אמתיים אורכו ואמה רוחבו ואמה וחצי קומתו".

ריס [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **ריס (מידת אורך)**

מידה תנאית למדידת מרחקים (חופפת מבחינת סדרי גודל למידה הרומית 'סטדיון' הקטנה מ'ריס'). כ-130 עד 150 מטר.

הגדרה הלכתית [עריכת קוד מקור | עריכה]

1/7.5 מן המיל.

שימושים הלכתיים לדוגמה [עריכת קוד מקור | עריכה]

"אין פורסין נשבים (מלכודות) ליונים אלא אם כן היה רחוק מן היישוב 30 ריס" (שלא ילכדו בהם יונים פרטיים השייכים לדיירי הישוב), (משנה, מסכת בבא קמא, פרק ז', משנה ז').

מיל [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **מיל (הלכה)**

מידה תנאית למדידת מרחקים; מקובל שהיא שווה אלפיים אמה^[11].

הגדרה הלכתית [עריכת קוד מקור | עריכה]

2000 אמות.

שימושים הלכתיים לדוגמה [עריכת קוד מקור | עריכה]

- בשבת אסור להתרחק מתחום היישוב שבו נמצא האדם בתחילת השבת יותר ממיל. (דין "תחום שבת").
- ישוב שהמרחק בינו לבין עיר מוקפת חומה מימות יהושע בן נון הוא מיל או פחות, קורא בפורים את המגילה ביום ט"ו באדר (בהצטרף תנאים נוספים).

פרסה [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידה תנאית למדידת מרחקים; כשמה של מידה מקבילה שהייתה בשימוש העמים האיראניים בעת העתיקה (וגדולה ממנה בהרבה).

הגדרה הלכתית [עריכת קוד מקור | עריכה]

4 מילים.

שימוש הלכתי לדוגמה [עריכת קוד מקור | עריכה]

- (במידת זמן הנגזרת מפרסה) - אסור לאדם להתפלל כאשר הוא נזקק לנקביו; אם עבר והתפלל, יצא ידי חובת תפילה בתנאי שהוא יכול היה להתאפק משך זמן כשיעור הליכת פרסה^[12].

מידות חריגות [עריכת קוד מקור | עריכה]

קנה [עריכת קוד מקור | עריכה]

אורכו 6 אמות; על שם קנה המידה שראה יחזקאל בנבואתו שבו נמדד בית המקדש: "וביד האיש קנה המדה, שש-אמות באמה וטפח" (יחזקאל, מ', ה'). משמע לפי התחשיבים שבפסוקים בהמשך (שלעיתים באים באמות ולעיתים בקנים), שאורך הקנה הוא 6 אמות. דבר זה קשה בלשון הפסוק שהבאנו שנכתב בו שקנה הוא "שש אמות באמה, וטפח" (גם בלי השוואה לפסוקים אחרים לשון הפסוק קשה). לפי המפרשים, הפסוק שצוטט לעיל מדבר באמות בנות 5 טפחים, ושיעור הפסוק כך הוא "6 אמות, כאשר כל אמה - היא אמה וטפח", כלומר האמות בפסוק מומרות מבנות 5 טפחים לבנות 6; סה"כ - 6 אמות רגילות. לפי החוקרים, הטפח המוזכר בפסוק משמש לידית אחיזה (ושבו הגענו ל-6 אמות). קנה כזה היה, לפי המחקר, כלי מדידה סטנדרטי במסופוטמיה.

חבל [עריכת קוד מקור | עריכה]

בהלכות שבת, לעניין תחום שבת (שהוא 2000 אמות), נכתב במשנה (משנה, מסכת ערובין, פרק ה', משנה ד'): "אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה לא פחות ולא יתר", ועל סמך משנה זו נקבע בתלמוד הירושלמי: "כמה הוא מידת התחום? ארבעים חבלים". אין חז"ל משתמשים סתם כך במונח חבל לתאר 50 אמות.

גרופית [עריכת קוד מקור | עריכה]

יש המפרשים (רבינו גרשום, רמב"ם) שאף פירוש המילה 'גרופית' המופיעה במשנה הוא 'טפח', ויש שכותבים (רש"י) שהוא רוחב שונה – 2 אגרופים. ישנם האומרים ש'גרופית' אינה מידת אורך כלל, אלא פירושה 'ענף'.

מידות נפח [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידות הנפח מחושבות בעיקרן על פי מידות האורך.

דרך אחת לקשר בין מידות הנפח למידות האורך היא בעזרת מידת המקווה, שעל פי חז"ל היא אמה על אמה ברום 3 אמות" שהם "ארבעים סאה" (סאה בדרך כלל באה למדוד חומרים יבשים, וכאן משמשת למדידת נוזלים); קרי: 3 אמות מעוקבות = 40 סאה. דרך נוספת היא בעזרת אמירת חז"ל כי רביעית הלוג מידתה "אצבעיים על אצבעיים על אצבעיים וחצי [אצבע] וחומר [אצבע]". כלומר 2 אצבעות אורך, כפול 2 אצבעות רוחב, כפול $(2+0.5+0.2)$ 2.7 אצבעות גובה. קרי: רביעית שווה 10.8 אצבעות מעוקבות. הגאונים נהגו לייחס את שיעורי הנפחים לכפולות של ביצה (שהיא יחידת נפח), וכך מקובל היום. הרמב"ם, לפי הגמרא (פסחים, ק"ט), העדיף לייחס אותם לתיבות שממדיהן נתונים ביחידות של 'אצבע' -על בסיס 10.8 אצבעות מעוקבות שוות לנפח רביעית. בעזרת כללים אלה, בנו השיטות השונות את כל מידות הנפח, שגם הן מקושרות בין לבין עצמן באמצעות קבועי הכפלה.

		ערך ביחידה המטרית	הגדרה הלכתית על-פי יחידה אחרת	שם המידה
		אברהם חיים נאה		
	חזון אי"ש	הרמב"ם		

קורטוב	1/64 לוג	5.4 מ"ל	9.33 מ"ל	5.625 סמ"ק
כגרורת	1/3 ביצה	19.2 סמ"ק	33.18 סמ"ק	15 סמ"ק
כזית*	מחלוקת: $\frac{1}{2}$ ביצה בלא קליפתה; פחות מ- $\frac{1}{3}$ ביצה עם קליפתה; זית כפי שאנחנו מכירים	25.6 סמ"ק	49.77 סמ"ק	פחות מ-15 סמ"ק
ככותבת	בין שני זיתים לביצה	40-50 סמ"ק		
עוכלא	$\frac{1}{2}$ רביעית	43.2 מ"ל/סמ"ק	74.65 מ"ל/סמ"ק	37.5 מ"ל/סמ"ק
שמינית	$\frac{1}{8}$ לוג			
כביצה	(יחידה בסיסית) והיא $\frac{2}{3}$ מן הרביעית [13]	57.6 סמ"ק	99.53 סמ"ק	49.4 סמ"ק
רביעית	$\frac{1}{4}$ לוג או $2\frac{7}{10} * 2 * 2$ אצבעות מעוקבות	86.4 מ"ל/סמ"ק	149.3 מ"ל/סמ"ק	75 סמ"ק
פרס	מחלוקת: 3 ביצים - 4 ביצים			
ליטרא	2 רביעיות = $\frac{1}{2}$ לוג	172.8 מ"ל/סמ"ק	298.6 מ"ל/סמ"ק	150 מ"ל/סמ"ק
לוג	6 ביצים			
רובע, רובע הקב*	$\frac{1}{4}$ קב	345.6 מ"ל/סמ"ק	597.2 מ"ל/סמ"ק	300 מ"ל/סמ"ק
רביעית ההין*	$\frac{1}{4}$ הין	1.037 ליטר (1037.5 סמ"ק)	1.79 ליטר (1791.59 סמ"ק)	0.9 ליטר (900 סמ"ק)
קב, שלישית ההין*	24 ביצים (4 לוגים)	1.38 ליטר (1382.4 סמ"ק)	2.39 ליטר (2388.79 סמ"ק)	1.2 ליטר (1200 סמ"ק)
עומר, עשרון	$\frac{1}{10}$ איפה	2.49 ליטר (2488.32 סמ"ק)	4.3 ליטר (4299.81 סמ"ק)	2.16 ליטר (2160 סמ"ק)
הין, תרקב	12 לוג, 3 קבים	4.15 ליטר (4147.2 סמ"ק)	7.17 ליטר (7166.36 סמ"ק)	3.6 ליטר (3600 סמ"ק)
סאה, גריוא, גריוה*	6 קבים	8.3 ליטר (8294.4 סמ"ק)	14.3 ליטר (14332.72 סמ"ק)	7.2 ליטר (7200 סמ"ק)
איפה, בת	3 סאים	24.88 ליטר (24883.2 סמ"ק)	43 ליטר (42998.17 סמ"ק)	21.6 ליטר (21600 סמ"ק)
לתך, אדריב	חצי כור = 15 סאים	124.42 ליטר	214.99 ליטר	108 ליטר
כור, חומר	10 איפות = 30 סאים	~248.83 ליטר (0.25 מ"ק)	429.98 ליטר (0.43 מ"ק)	216 ליטר (0.216 מ"ק)
מקווה	מקווה = 40 סאים	332 ליטר (0.33 מ"ק)	572 ליטר (0.57 מ"ק)	288 ליטר (0.288 מ"ק)

המנמוניקה "כאס-קלב יגודו" נהוגה כסימן לזכירת היחסים בין מידות הנפח העיקריות: כור, איפה, סאה, קב, לוג, ביצה. ערך הגימטריה של האותיות "יגודו" הן ההכפלות הנדרשות למעבר בין היחידות: כור מכיל י (10) איפות, איפה מכילה ג (3) סאים, סאה מכילה ו (6) קבים, קב מכיל ד (4) לוגים, לוג מכיל ו (6) ביצים.

פירוט והרחבה על מידות הנפח [עריכת קוד מקור | עריכה]

קורטוב [עריכת קוד מקור | עריכה]

ערך מורחב – קורטוב

מידה תנאית - שיעור מועט, דומה ל"קורט".

הגדרה הלכתית

1/64 לוג.

בשיטת הרמב"ם= $1.9^3 * \frac{2 * 2 * 2 * \frac{7}{10}}{2 * 8}$ =המרה בין קורטוב לסמ"ק

כגרוגרת [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **כגרוגרת**

מידה תנאית - נפח **תאנה** בינונית.

הגדרה הלכתית

1/3 **ביצה**.

שימושים הלכתיים לדוגמה

- שיעור מינימלי **לעירוב חצרות**, **כגרוגרת** מאכל עבור כל אדם הדר בחצר.
- שיעור מינימלי להתחייב על **הוצאת אוכלים מרשות לרשות** ועל **בישול בשבת** - **כגרוגרת**.

כזית [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **כזית**

מידה תנאית - נפחו של **זית** בינוני.

הגדרה הלכתית

מחלוקת:

יש אומרים (**גאונים**) כגודל הזיתים בארץ ישראל,

יש אומרים (**תוספות**^[14] ועוד) ששקול ל-1/2 **ביצה**,

ויש אומרים (בדעת **הרמב"ם** ועוד, למנהג הספרדים) שהזית קטן מ-1/3 **ביצה** (מאחר שהגרגורת גדולה מהזית ומידתה 1/3 **ביצה**).

לפי שיטות שונות בהלכה (**חזון אי"ש**^[15] ועוד) הזית אינו מקושר באמצעות קבועי הכפלה לנפחים אחרים, אלא משוער בפני עצמו כגודל זית בינוני.

שימושים הלכתיים לדוגמה

- שיעור מזערי של מאכל שיש לברך אחר אכילתו **ברכה אחרונה** הוא **כזית**.
- כמות מינימלית של בשר אדם **מת** כדי ל**טמא** - **כזית**.
- ישנם שיעורים רבים נוספים שנמדדים בכזית ובתלמוד בבלי, **מסכת ברכות**, דף מ"א, עמוד ב' נאמר עליו: "ארץ זית שמן"- אמר ר' יוסי ברבי חנינא [...] ארץ שרוב שיעוריה כזיתים".

ככותבת הגסה [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **ככותבת**

מידה תנאית - **כתמרה** שהחלה להתייבש, נפח תמר גדול.

הגדרה הלכתית

בין שני זיתים^[16] ל**ביצה**.

שימוש הלכתי לדוגמה

- כמות המינימום של אכילה ב**יום הכיפורים** שחייבים עליה - **ככותבת הגסה**.
- לדעת **בית שמאי** אין עוברים על איסור "**בל יראה**" **בחמץ** אלא בשיעור **ככותבת**^[17].

עוכלא, שמינית [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידות תנאיות למדידת נוזלים; עוכלא משמשת גם למשקל.

הגדרה הלכתית

1/8 לוג.

כביצה [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **כביצה**

מידה תנאית; נפח **ביצה**.

הגדרה הלכתית

נפחה של ביצה בינונית כולל **קליפתה**.

וריאציה שונה של מידה זו, שמשמשת בכמה הלכות, היא מדידת ביצה בינונית ללא קליפתה; ההפרש ביניהן מועט (כ-5%). כמו ה'כזית', אף 'כביצה' לשיטות מסוימות, אינו מקושר לשיעורים האחרים. כיום, את כל המידות האחרות נהוג לחשב על פי מידת האצבע בעזרת נוסחת ההמרה מאורך לנפח, כך שבפועל 'כביצה' לא מהווה יחידה יסודית בסקאלת הנפח.

שימוש הלכתי לדוגמה

- שיעור מינימלי של **אוכל** לקבל **טומאה** הוא **כביצה**.
- לפי חלק מהפוסקים, לפני אכילת כמות כזאת של **לחם**, מתחייבים בנטילת ידיים.

רביעית [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **רביעית**

שם תנאי - רביעית של לוג. משמש למדידת נוזלים שונים.

הגדרה הלכתית

1/4 לוג (נפח של **ביצה** וחצי)

שימושים הלכתיים לדוגמה

- שיעור מינימלי של משקה שיש לברך אחר שתייתו **ברכה אחרונה** (שיעור **ברכה אחרונה**) הוא רביעית.
- כמות מינימלית של **דם** אדם **מת** כדי לטמא - רביעית.

פרס [עריכת קוד מקור | עריכה]

חצי ככר **לחם** סטנדרטית של ימי חז"ל (פירוש מילולי: 'חצי', ולכן משמש לעיתים גם כחציין של מידות אחרות, שנזכרות בסמוך לביטוי. גם המונח 'פלג' משמש לכך).

הגדרה הלכתית

מחלוקת בתלמוד, ואף בפסיקת ההלכה: יש שיטות (רמב"ם ועוד) הפוסקות ששיעורו 3 ביצים, ויש שיטות (רש"י ועוד) הפוסקות ששיעורו 4 ביצים.

שימוש הלכתי לדוגמה

- שיעור הפרנסה המינימלי המוטל על בני עיר לספק **לעני** המחזר על הפתחים - **פרס** - חצי ככר לחם.

ליטרא [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידה תנאית למדידת נוזלים; נגזרת ממידה זו משמשת למשקל - ובה רוב שימוש חז"ל (בתיאורי מקרים של מקח וממכר של ירקות, בשר וכדומה).

הגדרה הלכתית

2 רביעיות לוג.

שימוש הלכתי

לא מובא כשיעור מינימלי או מקסימלי לקיום הלכה כלשהי, אך מוזכר בדיני שקילה, לגבי האופן שבו חנווני צריך לשקול ללקוחותיו; לדוגמה: "תנו רבנן: היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא, לא יאמר לו: 'שקול לי שלשה רבעי ליטרא, אחת אחת', אלא שוקל ליטרא ומניח רביע ליטרא עם הבשר".

מוזכר בירושלמי לגבי המבייש תלמיד חכם שחייב לשלם לו ליטרא דדהבא. **רמב"ם חובל ומזיק פרק ג הלכה ה ו**

לוג, רובע [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **לוג (יחידת מידה)**

מידות מקראיות ותנאיות; לוג - שם כלי מדידה לנוזלים, רובע - קיצור של "רובע הקב".

הגדרה הלכתית

6 ביצים = $\frac{1}{4}$ קב.

שימושים הלכתיים לדוגמה

- הלוג נזכר פעם אחת בתורה, בתיאור קרבנו של מצורע עני, "וְאִם יָדוֹ הוּא וְאֵין יָדוֹ מִשְׁגֶּת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אֲשֶׁם לְתִנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעָשְׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בְּלִיל בִּשְׁמֶן לְמִנְחָה וְלֶגַע שֶׁמֶן" (ויקרא, י"ד, כ"ב).
- **מקווה** מי גשמים ששיעורו חסר מ-40 סאה, נפסל אם נפלו לתוכו **3 לוגים מים שאובים**.
- כמות **מלח סדומית** שהיו מערבים בקטורת שהיו מכינים לבית המקדש בכל שנה - **רובע הקב**.

478 גרם 1 ליטרה

קב [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **קב (מידת נפח)**

מידה תנאית - שם כלי מדידה (יבש).

הגדרה הלכתית

24 ביצים, 4 לוגים.

עומר, עשרון [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידות מקראיות

העשרון נזכר פעמים רבות, למשל: "וְעָשְׂרִין סֹלֶת בְּלִיל בִּשְׁמֶן כֹּתִית... (שמות, כ"ט, מ').

עומר הוא מנת האוכל היומית לאדם, כמו שנאמר על ירידת המן: "וְהִעֲלֶמָר עֲשִׂרִית הָאִיפָה הוּא" (שמות, ט"ז, ל"ו). נראה שהמידה קרויה על שם עומר **שיבולים** הנקצרים, ושווה לנפח עומר קצור ממוצע.

הגדרה הלכתית

$\frac{1}{10}$ איפה.

שימושים הלכתיים לדוגמה

- **הפרשת חלה** נעשית משיעור עיסה של עשירית האיפה, עומר.
- המנחות הוכנו על ידי שיעורים של עשרון, לדוגמה **מנחת חביתין** הוכנה בשיעור עשרון,

הין [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידה מקראית לנוזלים - שם כלי מדידה ("מאזני צדק, אבני צדק, איפת צדק והין צדק יהיה לכם" (ויקרא, י"ט, ל"ו)).

הגדרה הלכתית

12 לוג.

שימוש הלכתי לדוגמה

- **נסכים** הבאים עם הקורבנות בבית המקדש: פר - **חצי הין** יין, איל (כבש בוגר) - **שליש הין**, כבש - **רביעית הין**.

סאה [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **סאה (מידת נפח)**

מידה תנאית - שם כלי מדידה (יבש), נקראת גם גריוא או גריוה.

הגדרה הלכתית

6 קבים.

40 סאה שוות 3 אמות מעוקבות, כגודל מקווה המתאים לאדם בצמצום, לכן סאה שווה $\frac{3 \cdot x^3}{40}$ אמות מעוקבות, כאשר $x =$

אמה.

המידה נזכרה בתנ"ך פעמיים - בסיפור אברהם והמלאכים, "וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱלֹהָהּ אֶל שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהְרִי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סִלְתָּ לְוָשִׁי וְעָשִׂי עֲגוֹת." (בראשית, י"ח, ו'); ובמצור על שומרון, "וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע שְׁמְעוּ דְבַר ה' כֹּה אָמַר ה' כָּעֵת מִן־הַסָּאָה סִלְתָּ בְּשֶׁקֶל וְסָאֲתִים שְׁעָרִים בְּשֶׁקֶל בְּשֶׁעַר שְׁמֶרֶן" (מלכים ב', ז', א').

שימוש הלכתי לדוגמה

- כמות מי הגשמים המינימלית במקווה טהרה היא 40 סאה.

איפה, בת [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **איפה (מידת נפח)**

מידות מקראיות ("לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה" (דברים, כ"ה, י"ד); "עשרת צמדי כרם יעשו בת אחת, וזרע חומר יעשה איפה" (ישעיהו, ה', י'), האיפה שימשה למדידת נפח יבש, ואילו ה'בת' שימשה למדידת נפח לח.

הגדרה הלכתית

3 סאים.

לתך [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידה מקראית ("וחומר שעורים, ולתך שעורים" (הושע, ג', ב')) למדידת **תבואה**.

הגדרה הלכתית

חצי כור/חומר.

כור, חומר [עריכת קוד מקור | עריכה]

חומר - מידה מקראית ("חומר שעורים" (ויקרא, כ"ז, ט"ז)); כור הוא שמה התנאי של מידה זו. משמשת למדידת תבואה.

הגדרה הלכתית

10 איפות.

מידות חריגות [עריכת קוד מקור | עריכה]

כמלוא לוגמיו [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **מלוא לוגמיו**

כמות הנוזל שאדם יכול להכיל בפיו במילוי **לחי** אחת. מידה זו לא נמדדת באדם ממוצע, אלא היא מידה אישית לכל אדם. שיעור מידה זו, עבור אדם ממוצע, הוא פחות מרביעית.

שיעור זה הוא המידה המינימלית עליה מתחייבים באיסור השתייה ביום הכיפורים.

קומץ [עריכת קוד מקור | עריכה]

כמות הנכנסת בחפינת ידו של אדם. מידה זו לא נמדדת באדם ממוצע, אלא היא מידה אישית לכל אדם.

שיעור הקומץ, עבור אדם ממוצע, הוא יותר מ-2 זיתים.

שיעור זה הוא כמות הסולת או הבלילה (סולת+שמן) שיש להקטיר, מקרבנות **מנחה** המובאים לבית המקדש.

מלוא תרוד [עריכת קוד מקור | עריכה]

שיעור כלי כלשהו מתקופת חז"ל (תרווד, בלשון חז"ל, כעין כף).

שיעורו כשני שיעורי אגרופים קמוצים של אדם בינוני; שיעור כל אגרוף, על פי מדרש **בראשית רבה**, הוא כשני שיעורי קומץ של אדם בינוני; לפיכך שיעורו כ-8 זיתים, או יותר.

שיעור זה הוא הכמות המינימלית של 'רקב' (רקב - בשר מת שנימוח, או **מוהל** שיצא מן מת **ונקרש**) כדי לטמא.

שעל [עריכת קוד מקור | עריכה]

ביטוי המופיע בתנ"ך כמה פעמים, כאמצעי מדידה ("מי מדד בשעלו מים"). הפירוש המקובל הוא שזו מידת אגרוף.

מידה זו חסרת שימושים הלכתיים או תורניים כלשהם.

מידות משקל [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידות המשקל בספרות ההלכה מתייחסות בעיקר למטבעות (למידת משקלם של נחושת, כסף וזהב), אך גם לצמחים ועוד.

מידות אלו כולן מתייחסות למוסכמות בין בני אדם, ואין בהם מידות של דברים טבעיים (כדוגמת האמה ביחידות האורך והביצה ביחידות הנפח).

הגאונים, ולאחריהם הרמב"ם, ייחסו מידות אלו למשקל שעורים ממוצעות (פרוטה - חצי שעורה, סלע - 384 שעורים, וכן הלאה), ושיטתם התקבלה בכל ישראל. משקל שעורה ממוצע על פי השיטות השונות נע בין 0.044 גרם לבין 0.05 גרם. הרמב"ם ייחס משקלים אלו גם לדרהמים מצריים של תקופתו; וכאשר מצליבים נתונים מגלים שזה מתאים להנחה ששעורה שוקלת 0.05 גרם.

להלן טבלת המרות בין כל המידות השונות, כולל המרה לגרמים, על פי המקובל - ששעורה משקלה 0.05 גרם:

שם המידה	פרוטה	איסר	פונדיון	מעה	טרעפיק	דינר	שקל	סלע	דרכון	מנה	שעורים	גרמים
פרוטה	1	125	0.063	0.031	0.010	0.006	0.003	0.001	$10^{-4} \times 6.51$	$10^{-5} \times 5.21$	0.5	0.025
איסר	8	1	0.5	0.25	0.083	0.019	0.009	0.005	0.002	$10^{-4} \times 4.17$	4	0.2
פונדיון	16	2	1	0.5	0.167	0.056	0.028	0.014	0.007	$10^{-4} \times 8.33$	8	0.4
מעה, גרה	32	4	2	1	0.333	0.167	0.083	0.042	0.021	0.002	16	0.8
טרעפיק, איסתר, רבעת	96	12	6	3	1	0.5	0.25	0.125	0.063	0.005	48	2.4
דינר, זוז	192	24	12	6	2	1	0.5	0.25	0.125	0.01	96	4.8
שקל (חז"ל), בקע	384	48	24	12	4	2	1	0.5	0.25	0.02	192	9.6
סלע, שקל הקודש	768	96	48	24	8	4	2	1	0.5	0.04	384	19.2
דרכון	1536	192	96	48	16	8	4	2	1	0.08	768	38.4
מנה	19200	2400	1200	600	200	100	50	25	12.5	1	9600	480

המנמוניקה "סדמפאפ דובבח" נהוגה כסימן לזכירת היחסים בין מידות המשקל העיקריות: **סלע**, **דינר**, **מעה**, **פונדיון**, **איסר**, **פרוטה**. ערך הגימטריה של האותיות "דובבח" הן ההכפלות הנדרשות למעבר בין היחידות: סלע מכיל **ד** (4) דינרים, דינר מכיל **ו** (6) מעות, מעה מכילה **ב** (2) פונדיונים, פונדיון מכיל **ב** (2) איסרים, איסר מכיל **ח** (8) פרוטות.

פירוט והרחבה על המשקלות [עריכת קוד מקור | עריכה]

פרוטה [עריכת קוד מקור | עריכה]

ערך מורחב – **פרוטה (חז"ל)**

מידה תנאית.

סתם פרוטה בדברי חז"ל, היא משקל פרוטה של נחושת.

מטבע קטן, ומשמש בביטויים בתור ערך זעיר: "דין פרוטה כדין מאה מנה".

- [שווי הפרטה בערכים עכשוויים](#) .

שימוש הלכתי לדוגמה:

- ערך הכסף המינימלי שניתן [לקדש](#) בו אשה (לדעת בית הלל, וכך ההלכה) הוא **פרטה**.
- השווי המינימלי של תביעה ממונית בבית דין הוא **פרטה**.

איסר [[עריכת קוד מקור](#) | [עריכה](#)]

מידה תנאית.

נקרא גם "איסר האיטלקי" (משנה, קידושין, א, א).

כמו הפרטה, גם זה מטבע קטן וכך משמש בסיפורים שונים: "שיבר את הפך לפניה, ובו איסר שמן" (משנה, בבא קמא, ח, ו).

שימוש הלכתי

לאיסר יש שימוש הלכתי בהגדרת גודלו של נקב הפוסל את [האתרוג](#) (בבלי סוכה לו ע"א).

פונדיון [[עריכת קוד מקור](#) | [עריכה](#)]

שם תנאי.

שימוש הלכתי

משמש כשיעור פתח המעביר טומאה בין חדר לחדר, כאשר מדובר בחלון המיועד לאורה ולא למעבר. רמב"ם טומאת מת, י"ד ה"א: "חלון שעשה אותו האדם לאורה, כדי שיכנס ממנו האור, שיעורו כפונדיון והטומאה יוצאה ממנו".

מטבע המובאת גם בתיאור מקרים ובסיפורים, וכחלק מחישוב שיעורים אחרים (כגון: נפח ככר לחם סטנדרטית: "ככר בפונדיון, מארבע סאין בסלע", כלומר: ככר לחם העולה פונדיון, כאשר מחיר ארבע סאים קמח הוא סלע).

מעה, גרה [[עריכת קוד מקור](#) | [עריכה](#)]

גרה - שם מקראי; מעה - שם תנאי.

שימוש הלכתי

אין שימוש הלכתי. מובא רק בתיאור מקרים ובסיפורים.

טרעפיק, איסתרא, רבעת [[עריכת קוד מקור](#) | [עריכה](#)]

פרק זה לוקה בחסר. אנא [תרמו](#) לוויקיפדיה והשלימו אותו. ייתכן שתמצאו פירוט בדף השיחה.

דינר, זוז [[עריכת קוד מקור](#) | [עריכה](#)]

 ערך מורחב – **זוז**

מידות תנאיות.

שימוש הלכתי לדוגמה

- סכום החיוב ב**כתובתה** של בתולה הוא **200 זוז**.
- מטבע זה היה המטבע העיקרי בתקופת **התלמוד** ולכן רוב התשלומים ב**הלכות נזיקין** ובנושאים נוספים נמדדים בדינרים.

שקל (חז"ל), בקע [[עריכת קוד מקור](#) | [עריכה](#)]

 ערך מורחב – **שקל**

בקע - מידה מקראית, מחצית שקל הקודש - ומכאן שמה (בקיעה - שבירה, חלוקה). גם שקל הוא שם מקראי, אך הוא מתאר את מידת שקל הקודש; והשם "שקל" כמתאר יחידת בקע הוא תנאי.

שימוש הלכתי לדוגמה

- מצוות **מחצית השקל** (שקל הקודש) נעשית בערך **שקל (חז"ל)** (או **בקע** בלשון התורה).

סלע, שקל הקודש [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **סלע (מטבע עתיק)**

סלע - שם תנאי. "שקל" ו"שקל הקודש" - שמות מקראיים. מודד משקלות מטבעות כסף.

לפי חלק מן השיטות, בשיעור חיובים מן התורה נמדד בכסף טהור, ובשיעור חיובים מדברי חכמים נמדד בסגסוגת של 1/8 כסף ו-7/8 נחושת. שני שלישי השקל המקראי נקראים **פיים**.

בתקופת התנאים, הוסיפו חז"ל למשקל השקל של התורה ("שקל הקודש" או "סלע" בלשון חז"ל) חמישית מערכו. הפסוק קובע "עשרים גרה השקל" - לפי הטבלה לעיל גרה היא 0.8 גרם, ולפיכך שקל הקודש צריך להיות 16 גרם; אולם, כאמור, חז"ל הגדילו את השיעור הזה ב-20%, מה שגורם לכך שיהיה 19.2 גרם. יחד עם הסלע גדלה גם מחציתו - ה'בקע', וכך גדל שיעור הכסף שיש להביא במצוות מחצית השקל. אין מצוות מן התורה שמתייחסות לשיעור הקטן ממחצית שקל הקודש.

שימוש הלכתי לדוגמה

• **"פדיון בן בכור"** נעשה בנתינת 5 סלעים לכהן.

דרכון [עריכת קוד מקור | עריכה]

שם תנאי.

שימוש הלכתי

אין שימוש הלכתי. מובא רק בתיאור מקרים ובסיפורים.

מנה [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **מינה (מטבע)**

שם תנאי.

שוויו של המנה הוא מאה זוז

שימוש הלכתי לדוגמה

• סכום החיוב בכתובתה של גרושה או אלמנה הוא **מנה**.

מידות חריגות [עריכת קוד מקור | עריכה]

קשיטה [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידה מקראית (יעקב אבינו קנה את חלקת השדה אשר לפני שכם ב"מאה קשיטה").

לא ידוע שיעורה של הקשיטה. אבל לפי תרגום אונקלוס לא קנה יעקב את חלקת השדה במאה מטבעות קשיטה אלא במאה כבשות.

ככר [עריכת קוד מקור | עריכה]

 ערך מורחב – **כיכר (משקל)**

מידה מקראית (מנורת המקדש הייתה עשויה מככר זהב אחת)^[18].

הככר היא שלושת אלפים שקלים של תורה. כך למשל, שש מאות אלף חצאי שקלים של מניית העם במדבר נתנו 100 ככר ועוד 'אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש'. מ-100 הככר עשו את האדנים למשכן, ומהשאר עשו ווים, חישוקים, וציפוי לראשי העמודים (**שמות**, ל"ח, כ"ה-כ"ח).

עם זאת, יש שטענו שבתקופות מאוחרות יותר היה לה שיעור אחר.

תרטימר [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידה תנאית (**מסכת סנהדרין** דף ע. (במשנה: פרק ח, משנה ב)).

שיעורה - חצי **מנה** (כ-180 גרם בשר).

כמות הבשר המינימלית שעל נער לאכול כדי להיחשב ל"בן סורר ומורה" (בהצטרף תנאים נוספים).

קולבון [עריכת קוד מקור | עריכה]

שם תנאי.

אינו בדיוק שיעור משקל, אלא ערך פריטת מטבע של סלע כסף לשני שקלי כסף. בתקופת בית שני ערך זה היה שווה לפונדיון.

אספר [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידה תנאית נדירה.

השערות שונות נאמרו לשיעורה.

ליטרא [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידה תלמודית, הנגזרת ממידת הנפח ליטרא, ומהווה משקל של מים בנפח ליטרא; בקירוב 35 דינרים.

עוכלא [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידה תלמודית, הנגזרת ממידת הנפח עוכלא, ומהווה משקל של מים בנפח עוכלא; בקירוב 8.75 דינרים.

רוטל [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידה תלמודית נדירה הקרובה למנה (אין להתבלבל עם הרוטל שהרמב"ם מזכיר בחלק מפירושו, שבהם הוא מדגיש שמדובר במשקל רוטל של זמנו); משקלה 24 סלעים.

לפי שיטת הרמב"ם^[19] הרוטל של הרמב"ם

בזמן האימפריה העות'מאנית שימש המונח רוטל לציון משקל השווה בערך ל-2500 גרם, כלומר 2.5 ק"ג. השימוש במידה זו היה רווח מאוד בארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי עד שנעלם כליל עם הקמת מדינת ישראל. ויש הנוהגים כסגולה לקבל על עצמם אם בקשתם תתמלא עד ל"ג בעומר. לחלק במירון ליד קבר הרשב"י בהילולה - 18 - ח"י רוטל משקה.

סלע גלילי [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידה תנאית נדירה (משנה, **מסכת תרומות**, פרק י', משנה ח); 1/50 מרוטל.

זיין (של מדינת יהודה) [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידה תנאית נדירה (משנה, **מסכת תרומות**, פרק י', משנה ח); 1/100 מרוטל.

מידות זמן [עריכת קוד מקור | עריכה]

נחלקות לכמה סוגים:

משכי מעשים [עריכת קוד מקור | עריכה]

- **כדי הילוך X** - הזמן שלוקח לאדם ממוצע ללכת מידת אורך X. השימוש הנפוץ ביותר הוא **כדי הילוך מיל**, שאורכו המקובל הוא 18 דקות^[20] (דעות אחרות סוברות שכדי הילוך מיל הוא 22.5 דקות^[21] או 24 דקות^[22]). עוד שימוש נפוץ הוא **בכדי הילוך פרסה** (72/90/96 דקות).
- **כדי אכילת פרס** - שיעור זמן האכילה של לחם חיטים בנפח 'פרס'^[23].
- **תוך כדי דיבור** / **כדי שאילת תלמיד לרב** - שיעור זמן אמירת המילים "שלום עליך רבי ומורי". כ-3 שניות.
- **כדי שתדך מן המיטה ותדיח את פניה**^[24].

פרקי זמן הקשורים למחזוריות היום והלילה [עריכת קוד מקור | עריכה]

- **שעה (זמנית)** - 1/12 מפרק הזמן שבין עלות השחר לצאת הכוכבים.
- **מעת לעת** - 24 שעות.

(שימושיים להלכות קידוש החודש)

- **שעה** - שעת שעון רגילה.
- **דקה** - דקת שעון רגילה (=18 חלקים, משמש בעיקר בעת הכרזת המולד הממוצע בבית הכנסת בזמן ברכת החודש)
- **חלק** - 1/1080 מן השעה'.
- **רגע** - 1/76 מן החלק'.

מידות שטח [עריכת קוד מקור | עריכה]

מידות השטח ההלכתיות סובלות מ"נחיתות" כלפי מידות האורך והנפח; קרי - ישנן יחידות המוגדרות על ידי אורך וישנן המוגדרות על ידי נפח, אך לא להפך.

שם המידה	משמעות תאורטית	הגדרה הלכתית על פי יחידה אחרת	ערך ביחידה המטרית	
			רב חיים נאה	חזון אי"ש
בית רובע	שטח שבו ניתן לזרוע חיטים בנפח רובע הקב	1/4 מבית קב	24 מ"ר	34.56 מ"ר
בית קב	שטח שבו ניתן לזרוע חיטים בנפח קב	1/6 מבית סאה	96 מ"ר	138.24 מ"ר
בית סאה , בית גריוא, בית גריוה	שטח שבו ניתן לזרוע חיטים בנפח סאה	50 אמה על 50 אמה	576 מ"ר	829.44 מ"ר
בית סאתים	שטח שבו ניתן לזרוע חיטים בנפח סאתים	2 בתי סאה	1152 מ"ר	1658.88 מ"ר
בית כור	שטח שבו ניתן לזרוע חיטים בנפח כור	30 בתי סאה	17280 מ"ר (17.28 דונם)	24883.2 מ"ר (24.88 דונם)

מידות חריגות [עריכת קוד מקור | עריכה]

גריס [עריכת קוד מקור | עריכה]

כשטח **גריס הקלקי**^[25] (גריס הבא ממקום בשם "קלקא"^[26], גריס זה צורתו נוטה להיות ריבועית); על עור האדם שקול בערך לריבוע של 6x6 שערות (עם הרווחים שביניהן). במידות ימינו מקובל לשער כשטח של עיגול שקוטרו 19 מ"מ (כ-2.84 סמ"ר, או ריבוע שאורך צלעו כ-16.8 מ"מ). משמש למדידת **נגעים**, ולדיני כתמים בהלכות **נידה**.

ראו גם [עריכת קוד מקור | עריכה]

- **מידות**, **שיעורים** ו**משקלות** **בהלכה**
- **חצי שיעור**

לקריאה נוספת [עריכת קוד מקור | עריכה]

- חיים פ. בניש, **מידות ושיעורי תורה**, על מידות ושיעורי אורך, נפחים, זמנים, משקלות, ומטבעות בתנ"ך ובש"ס. מקורם ויסודותיהם; דעות הראשונים והאחרונים, ושיעורם על פי מידות זמננו, בני ברק תשמ"ז.
- אברהם יהודה גרינפלד, **התאמת האגודל למידת האמה, תחומין**, ה', מכון צמת, תשמ"ה, עמ' 381.
- אברהם יהודה גרינפלד, **ערכי המידות בזמן מתן תורה**, תחומין, ט"ז, מכון צמת, תשנ"ו, עמ' 433.
- **עדין שטיינזלץ**, **מדריך לתלמוד**, ירושלים: הוצאת כתר, 1984.
- יעקב גרשון וייס **מדות ומשקלות של תורה** הוצאת ח. וגשל ירושלים תשמ"ה.

קישורים חיצוניים [עריכת קוד מקור | עריכה]

- ## התלמודית

[עריכת קוד מקור | עריכה]

- ^א. בסמן רע"א סעיף יג.
- ^א. בספר "ציון לנפש חיה" (צל"ח)
- ^א. **תלמוד בבלי**, **מסכת פסחים**, דף ק"ט, עמוד א'
- ^א. שו"ת או"ח קכ"ז.
- ^א. **מעשה רב**, סימן ע"ד וק"ה.
- ^א. שערי רחמים - מנהגי הגר"א ז"ל, אות קס"ה.
- ^א. **הקהילות יעקב** בהקדמה לספר שיעורין של תורה)
- ^א. מידות ומשקלות של תורה, מידות ושיעורי תורה, "מאור ישראל" (פסחים מח.), "הליכות עולם" חלק א' ע"מ רצא, הליכות שלמה ח"ב עמ' צ').
- ^א. ראו מאמרו: "מידה כנגד מידה" ירחון "מוריה" (שנה יא, גיליון ז-ח(קכז-קכח). תחומין ה, "התאמת האגודל ליתר אמות המידה" עמ' 379–401
- ^א. משקולות של תורה סוף פרק כב, מדות ומשקולות של תורה פרק כג, עמ' 7 בקונטרס שיעור הרביעית מתוך ספר הידורי מידות
- ^א. אך לדעת **יואל אליצור** היא זהה ל**מיל הרומי** שהוא ארוך יותר - כ-1,479 מטרים
- ^א. **שולחן ערוך**, **אורח חיים**, **סימן צ"ב**, **סעיף א'**.
- ^א. רש"י על **שמות**, ט"ז, ל"ו ; רמב"ם, מקוואות, פרק ו', הלכה י"ג.
- ^א. תוספות על תלמוד בבלי, מסכת יומא, דף פ
- ^א. חלק אורח חיים, סימן לט, סעיף קטן ו.
- ^א. תלמוד בבלי, כריתות, יד, א
- ^א. משנה, ביצה, א, א
- ^א. אם כי האומן שעשה את מנורת הזהב ל"מכון המקדש" בירושלים אמר שעשה אותה ממתכת אחרת ורק ציפה אותה בכמילימטר זהב, וכבר עבר את מידת הכיכר המקובלת).
- ^א. 60 מנה= $\frac{7\frac{2}{3}}{16}$ 62רוטל רוטל= $16 * 576$ 16גרגרי שעורה **משקלות**
- ^א. זו דעת בעל **תרומת הדשן** בחלק א סימן קכג בהגהה, וכן פסק **השולחן ערוך אורח חיים** סימן תנט סעיף ב לגבי חמץ, ו**ביוורה** **דעה** סימן סט סעיף ו לגבי מליחה.
- ^א. זו דעת **הגר"א בביאור הגר"א** לאורח חיים סימן תנט סעיף ב. אך בהמשך דבריו הביא דרך לפיה חישוב ארבעים המילים שאדם הולך ביום הוא מהזריחה עד השקיעה, ולפי דרך זו דעתו בעניין שיעור הליכת מיל היא כדעת תרומת הדשן. **החזון אי"ש** (הלכות פסח סימן קכג אות א, דיבור המתחיל "או"ח תנ"ט ס"ב") הבין שלמסקנת הגר"א השיעור הוא 18 דקות.
- ^א. זו דעת **הרמב"ם בפירוש המשנה מסכת פסחים** פרק ג משנה ב. אך לעומת זאת **במשנה, מסכת ברכות**, פרק א', משנה א' כתב הרמב"ם שזמן **עלות השחר** הוא כשעה וחומש לפני **הנץ החמה**, ומהדברים הללו משמע כשיטת תרומת הדשן שארבעה המילים שמעלות השחר עד הנץ הם 72 דקות וכל מיל הוא 18 דקות.
- ^א. **תלמוד בבלי**, **מסכת ברכות**, דף מ"א, עמוד א'
- ^א. **משנה, מסכת נידה. פרק ב', משנה ב' ופרק ב', משנה ג'**

25. ^ משנה, מסכת נגעים, פרק ו', משנה א'

26. ^ פירוש המשניות לרמב"ם כלים יז יב, וכן הערוך בערך 'קליקא'.